

Nieuwsbrief 7 – oktober 2014

voor lid-organisaties

In deze Nieuwsbrief...

Astrodag, 108e landelijke amateurbijeenkomst == Symposium "Kolonisten van 't Heelal" == Hugo van Woerdenprijs 2015 voordrachten vóór 1 februari == Dr. Jan van der Biltprijs 2015, voordrachten vóór 15 maart

Op sterrenkunde.nl/knvws/agenda staat de kalender met landelijke activiteiten en een link naar de agenda voor lid-organisaties (met mailadressen voor opgaven).

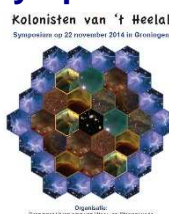
Donaties aan de KNVWS

Stichting De Koepel inde donaties aan de KNVWS en/of De Koepel. Na de ontbinding van de stichting stelt de KNVWS donaties nog steeds zeer op prijs. Ze helpen om via subsidies het werk van onze leden (verenigingen en stichtingen) te stimuleren. Meer hierover op sterrenkunde.nl/knvws/donaties,

Astrodag, 108e landelijke amateurbijeenkomst

Op 15 November is weer de jaarlijkse Astrodag in Goirle met tal van lezingen door en voor de amateur. Ook wordt op die bijeenkomst de Dr. J. van der Biltprijs van de KNVWS uitgereikt aan Roelof Boschloo. De kosten voor deelname aan deze bijeenkomst is € 12,50. Dit is inclusief lunch, koffie, thee, e.a. gedurende de pauzes. Aanmelding: zie bijlage ASTROdag KNVWS.

Symposium "Kolonisten van 't Heelal"

Zaterdagmiddag 22 november organiseert de Groninger Vereniging voor Weer- en Sterrenkunde een symposium over het vroege heelal met sprekers van het Kapteyn Astronomisch Instituut, Rijksuniversiteit Groningen. Deelname kost 12,50 euro p.p. inclusief koffie/thee in de pauze bij betaling via rekening voor 15 november (daarna aan de zaal 15,- euro contant). Zie de bijlage met de uitnodiging. Op website www.gvws.info/symposium.html kunt u ook een poster downloaden.

Boekaankondiging: Terugblik van De Jager

Een uitgave in samenwerking met de KNVWS.

Het lange leven van ons erelid Kees de Jager is rijk aan ervaringen, observaties en resultaten. Jaren geleden besloot hij om een aantal daarvan op schrift te stellen. Ze werden, als pagina-vullende column "Terugblik", gepubliceerd in het Verenigingsblad van de Koninklijke Nederlandse Vereniging voor Weer en Sterrenkunde (KNVWS): Zenit. Sommigen gaan over zijn verre verleden, op Texel en Indonesië. Anderen gaan over zijn oorlogservaringen. En natuurlijk passeren tal van personen, bijeenkomsten en activiteiten de revue. Kees heeft daarbij een

opmerkelijke gave om, ook na jaren, elke Terugblik te schetsen met grote scherpzinnigheid, humor, passie en soms ook ironie.

Het boek verschijnt in december 2014. De voorintekenprijs bedraagt in Nederland en België € 16,95 inclusief BTW en exclusief verzendkosten. De boekhandelsprijs wordt voorzien op € 21,95 incl. BTW. Het boek verschijnt als paperback met formaat 17 x 24 cm, bevat circa 300 pagina's en circa 120 illustraties, waarvan velen in kleur. Bestellingen: zie bijgevoegde flyer.

Koninklijke Nederlandse Vereniging voor Weer- en Sterrenkunde

Secretariaat: Drs. J.A. de Boer, Prinses Irenelaan 1, 9765 AL Paterswolde, telefoon (050) 3094290

E-mail: j.a.de.boer@rug.nl, website: sterrenkunde.nl/knvws, K.v.K. 40477437

Hugo van Woerdenprijs 2015, voordrachten vóór 1 februari

Wederom is in 2014 de Hugo van Woerdenprijs uitgereikt, de aanmoedigingsprijs voor jonge amateur weer- en sterrenkundigen van de KNVWS. Casper van Donk heeft de prijs in de wacht gesleept, door op zijn 17e zelf de spiegel van zijn Newton telescoop te slijpen. Ook geeft hij sterrenkundige presentaties op zijn school, neemt deel aan sterrenkundige discussies bij sterrenwacht Phoenix in Lochem en zal in de toekomst enkele wekelijkse presentaties bij Phoenix inleiden.

Ook komend jaar is het bestuur voornemens de Hugo van Woerdenprijs uit te reiken. De prijs is vernoemd naar prof. dr. Hugo van Woerden, die van 1992 tot 2002 voorzitter van de KNVWS was, erelid en erevoorzitter van de KNVWS is en emeritus hoogleraar radiosterrenkunde aan de universiteit van Groningen is. Hij heeft altijd amateurs en vooral jonge amateurs aangemoedigd om te helpen met sterrenkundig onderzoek.

Alle junioren onder de vijftientig die zijn aangesloten een lid-organisatie van de KNVWS kunnen genomineerd worden. De genomineerde moet voor zijn leeftijd verstand van zaken over en inzicht in de weer- en/of sterrenkunde hebben getoond. Denk hiervoor bijvoorbeeld aan een lezing, onderzoek, waarneming of ontdekking, die uitzonderlijk is voor iemand van die leeftijd. Ook moet het een amateur weer- of sterrenkundige zijn! Wilt u iemand nomineren? Neem dan voor 1 februari 2015 contact op met de secretaris van de KNVWS, Drs. J.A. de Boer, via e-mailadres j.a.de.boer@rug.nl of per post naar Pr. Irenelaan 1, 9765AL Paterswolde. De prijs bestaat uit een oorkonde en een geldbedrag van € 250,-. Voor de details omtrent de procedure, zie sterrenkunde.nl/knvws/hugo_van_woerdenprijs.

Dr. Jan van der Biltprijs 2015, voordrachten vóór 15 maart

Elk jaar wordt tijdens de amateurbijeenkomst van de KNVWS in het najaar de Dr. J. van der Biltprijs uitgereikt Maar wat is de Dr. J. van der Bilt-prijs en wie komt daarvoor in aanmerking?

De KNVWS beheert het Dr. J. van der Bilt-fonds. Jan van der Bilt was voorzitter van 1934-1944, een periode van bloei na financieel moeilijke tijden. Hij werd op 26 februari 1944 gehuldigd en werd erelid. Het hoogtepunt was de instelling van een *fonds uit bijdragen van de leden* voor toekenning van prijzen aan verdienstelijke leden. Dit jaar wordt de prijs voor de 51ste keer uitgereikt en is reeds aan in 69 amateurastronomen of amateurweerkundigen uitgereikt en één maal aan een werkgroep. Volgens het statuten kan de prijs worden uitgereikt aan een lid of vrijwilliger van een bij de KNVWS aangesloten organisatie die als amateur:

- o een verdienstelijk weer- of sterrenkundig onderzoek heeft verricht; of
- o een wetenschappelijk bruikbare reeks waarnemingen heeft voltooid; of
- o in bijzondere mate heeft bijgedragen tot het in de statuten bedoelde tijdschrift (Zenit);
- o een niet onder a tot en met c vallende handeling heeft verricht, die bijzondere verdienste heeft ten aanzien van de doelstellingen der KNVWS.

Iedereen kan iemand voordragen. Dit geschiedt door een kandidaatstelling te schrijven aan de secretaris van de Dr. J. van der Biltprijs-commissie. Deze kandidaatstelling bevat naast de persoonlijke gegevens van de kandidaat ook een duidelijke omschrijving van de activiteiten en een motivering waarom de kandidaatsteller van mening dat deze prijs aan de voorgedragen persoon toekomt. Voorwaarde is dat deze activiteiten gedaan zijn in de periode dat de aangesloten organisatie lid was van de KNVWS én de kandidaat lid was van die organisatie. Activiteiten zonder dat lidmaatschap kunnen niet gehonoreerd worden. Het is niet verplicht de kandidaatstelling voor de kandidaat geheim te houden, maar bij toekenning is der verrassing natuurlijk wel des te groter.

De commissie, bestaande uit Prof. Dr. Hugo van Woerden, astronoom, Harry Geurts, meteoroloog en Harrie Rutten, amateur-astronoom, (secretaris) beoordelen en wegen de kandidaatstellingen. Dan volgt een voordracht aan het bestuur van de KNVWS die dan een besluit neemt. De laureaat wordt dan in kennis gesteld en gevraagd of hij de prijs wil ontvangen en tijdens de najaarsbijeenkomst tijdens de najaarsbijeenkomst een lezing van ca. 45 minuten wilt houden over zijn activiteiten waarvoor hij deze prijs wordt toegekend. De najaarsbijeenkomst is sinds 1996 in het zuiden van het land, in Goirle bij Tilburg.

Op sterrenkunde.nl/knvws/dr._j._van_der_biltprijs is de volledige lijst van de laureaten samengesteld en hun verdienstelijke bijdrage waarom ze de prijs ontvangen hebben.

Gemotiveerde kandidaatstellingen kunnen per brief gestuurd worden aan Secr. Commissie Dr. J. van der Biltprijs, H.G.J. Rutten, Boerenweg 32, 5944 EK Arcen. Uiteraard kan ook een e-mail gestuurd

Koninklijke Nederlandse Vereniging voor Weer- en Sterrenkunde

Secretariaat: Drs. J.A. de Boer, Prinses Irenelaan 1, 9765 AL Paterswolde, telefoon (050) 3094290

E-mail: j.a.de.boer@rug.nl, website: sterrenkunde.nl/knvws, K.v.K. 40477437

worden aan h.g.j.rutten@home.nl. Inzendingen zijn mogelijk tot **15 maart 2015**. Vergeet niet uw eigen adres te vermelden.

Mocht uw kandidaat niet dit jaar voor de prijs in aanmerking komen, het kan zijn dat het een volgende keer is. Een kandidaat blijft enkele jaren in de portefeuille van kandidaten.

Redactie Nieuwsbrief

Jan de Boer, secretaris
Niek de Kort, voorzitter

Bijlagen: Uitnodiging Symposium Kolonisten van 't Heelal
                          ASTROdag KNVWS
                          Flyer Terugblik van De Jager

Kolonisten van 't Heelal

De Groninger Vereniging voor Weer- en Sterrenkunde (GVWS) van de KNVWS organiseert op zaterdag 22 november een symposium over de vorming van de eerste sterren en sterrenstelsels, enkele miljarden jaren na de Big Bang. Deze eerstelingen zijn te beschouwen als 'kolonisten', omdat zij de grondstoffen hebben geleverd die een snelle verdere ontwikkeling van het heelal bevorderden. Het betreft hier astronomisch gezien een superjong onderzoeksgebied. En de resultaten blijken spectaculair.

Het ontstaan van de eerste generatie sterren en sterrenstelsels was lange tijd in nevelen gehuld. Het was tot voor kort eenvoudigweg niet mogelijk om daarover gegevens te verkrijgen, laat staan een theorie te vormen. Pas de afgelopen twee decennia zijn astronomen in staat om met nieuwe geavanceerde instrumenten de benodigde waarnemingen te doen. Te denken valt aan de satellieten Hubble en Herschel (en in de toekomst JWST). Daarnaast zijn computers en software inmiddels ook krachtig genoeg om de verkregen gegevens te kunnen verwerken en te modelleren. Al met al geeft dit een geheel nieuwe kijk op het jonge heelal.

Nu astronomen verder in de tijd terug kunnen kijken dan ooit tevoren, zien ze steeds meer sterrenstelsels. Die bestonden dus blijkbaar al een paar miljard jaar na de Big Bang, compleet met zwaardere elementen. De eerste sterren van wellicht vele honderden zonsmassa's groot, produceerden tijdens hun korte levensduur van een paar miljoen jaar veel zwaardere elementen alvorens ineen te storten tot enorme zwarte gaten. Die eerste generatie zwarte gaten kunnen de eerste generatie sterrenstelsels hebben doen ontstaan.

De sprekers

Voor het symposium zijn drie sprekers uitgenodigd die zich met deze nieuwe onderzoekslijn bezighouden, te weten: dr. Stéphanie Cazaux, dr. Gijs Verdoes Kleijn en PhD Wouter Karman, alle drie verbonden aan het Kapteyn Astronomisch Instituut van de Rijksuniversiteit Groningen. Dagvoorzitter is Niek de Kort, voorzitter van de KNVWS.

De Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) heeft dr. Stéphanie Cazaux in 2007 de NWO Veni subsidie toegekend voor haar onderzoek naar water in het heelal. De Vidi subsidie kreeg Cazaux in 2010 voor onderzoek naar de chemie van gas en vaste stofdeeltjes in stervormingsgebieden. De voorkomende moleculen zijn niet alleen van invloed op de vorming van sterren, maar ook noodzakelijk voor het ontstaan van leven.

Dr. Gijs Verdoes Kleijn houdt zich onder meer bezig met onderzoek naar zwarte gaten en de evolutie van sterrenstelsels; en daarnaast met astronomische informatietechnologie die nodig is voor het benutten van de grote hoeveelheden digitale informatie die door de moderne telescopen aangeleverd worden.

PhD Wouter Karman doet onderzoek naar spectraallijnen bij sterrenstelsels. Deze spectraallijnen geven goed inzicht in de chemische samenstelling, omdat ieder molecuul zijn eigen unieke spectraallijn heeft.

Gegevens symposium en aanmelding

Het symposium wordt gehouden in collegezaal 0015 van de Kapteynborg op het Zernike Complex. Adres: Landleven 12 9747 AD Groningen. Aanvang 13.00 u. Afsluiting om 17.00 u.

Voor het programma zie www.gvws.info/symposium.html. De entree bedraagt € 12,50 p.p. Aanmelden kan tot en met 15 november via bovengenoemde site of per mail via gvws.symposium@gmail.com.

Aanmelding per post is ook mogelijk. Stuur de aanmelding t.a.v. GVWS Symposium p/a Stationsstraat 43 9771 AD Sauwerd. Of meld u telefonisch aan via 050 3061208.

Koninklijke Nederlandse Vereniging voor Weer- en Sterrenkunde

Secretariaat: Drs. J.A. de Boer, Prinses Irenelaan 1, 9765 AL Paterswolde, telefoon (050) 3094290
E-mail: j.a.de.boer@rug.nl, website: sterrenkunde.nl/knvws, K.v.K. 40477437

ASTROdag KNVWS

Erik Bellaard
voorzitter
het Gareel 5
8256 DM Biddinghuizen
tel.: 0321-330782
bellaard@weqa.nl

Harrie Rutten
penningmeester
Boerenweg 32
5944 EK Arcen
tel.: 077-4731347
info@astrovenlo.nl
bankrekening: 10 33 33 509

Ton Spaninks
secretaris
Gen. de Wetstraat 31
5021 TK Tilburg
tel.: 013-5422534
tspaninks@gmail.com

betreft: astrodag 15 november 2014

Op zaterdag 15 november wordt de najaarsbijeenkomst voor amateurs gehouden. De astrodag wordt wederom in Goirle (ten zuiden van Tilburg) gehouden en georganiseerd door de commissie astrodag. De bijeenkomst vindt plaats in de lokalen van het Mill-Hillcollege, Venneweg 42, 5051 BP te Goirle.

De inhoud van deze KNVWS-bijeenkomst wordt door u bepaald. De commissie astrodag doet zijn best opdat iedereen met een plezierig gevoel naar huis gaat. Als u voor de eerste keer komt, zult u merken dat het aangenaam is om met andere amateurs van gedachten te wisselen over sterrenkunde, waarnemen en andere zaken, waarbij gezelligheid een belangrijk onderdeel is. Voor de regelmatige bezoeker zijn, net als voorgaande jaren, de onderlinge contacten en de vele verhalen en demonstraties een belangrijk onderdeel.

Enkele programma-onderdelen staan al vast: de VanderBiltprijs zal uitgereikt worden. De prijswinnaar is nog niet bekend maar zal ongetwijfeld op deze dag een voordracht houden. Enkele deelnemers hebben zich al opgegeven voor het houden van een korte lezing. Tijdens deze dag zullen enkele leveranciers hun assortiment tonen en demonstreren. Daarnaast zal er ook ruimte zijn voor een kleine astro-ruilmarkt.

Voor € 12,50 schrijft u zich voor de hele dag in, inclusief een eenvoudige lunch en de hele dag koffie/thee/chocolademelk. Met het bijgaande formulier kunt u zich opgeven voor de bijeenkomst. Een deel van het programma is al vastgelegd, de rest bepaalt u. Uw inbreng middels anekdotes, lezingen, dia-, video- en (computer) demonstraties, enz. wordt op prijs gesteld en kunt u op het formulier aangeven.

Zo gauw de sprekers bekend zijn wordt een programma opgesteld en u via mail gestuurd. Dit zal in de week voor de astrodag geschieden.

programma (voorlopig)

9.30 uur	inschrijving
10.30 uur	opening en aanvang van lezingen
13.00 uur	lunchpauze
14.00 uur	lezingen
15.15 uur	uitreiking VanderBilt-prijs
16.00 uur	lezing door de prijswinnaar
18.00 uur	afsluiting van astrodag 2014

Het ingevulde deelnemerformulier kunt u sturen naar Harrie Rutten, Boerenweg 32, 5944 EK Arcen of per mail: info@astrovenlo.nl

Namens de penningmeester vraag ik u de bijbehorende kosten voor deelname over te maken op nummer **NL79 RABO 0103 3335 09**, t.n.v. H. Rutten, Boerenweg 32 te Arcen.

We hopen weer velen van u in dit weekend te mogen begroeten,
namens de commissie,
Harrie Rutten

Astrodag KNVWS Inschrijfformulier

algemene gegevens	
naam	
adres	
postcode en woonplaats	
telefoon	
email-adres	
zijn er dit jaar wijzigingen in bovenstaande gegevens geweest?	☐ nee ☐ ja
lid van afdeling/werkgroep	
opgave voor het astrodag	
aantal personen	aantal personen: ..... à € 12,50 totaal: € .....
opgave voor lezingen	
titel lezing	1. .... 2. ....
tijdsduur lezing (minuten)	1. .... minuten 2. .... minuten
benodigdheden	☐ beamer
	☐ anders: .....

Ondertekende heeft de totale kosten van € 12,50 voor deelname(s) overgemaakt op rekeningnummer **NL79 RABO 01033 33509** t.n.v. H. Rutten, Boerenweg 32 te Arcen en zorgt ervoor dat het uiterlijk 25 oktober is bijgeschreven.

Het formulier voor 3 november retourneren naar info@astrovenlo.nl

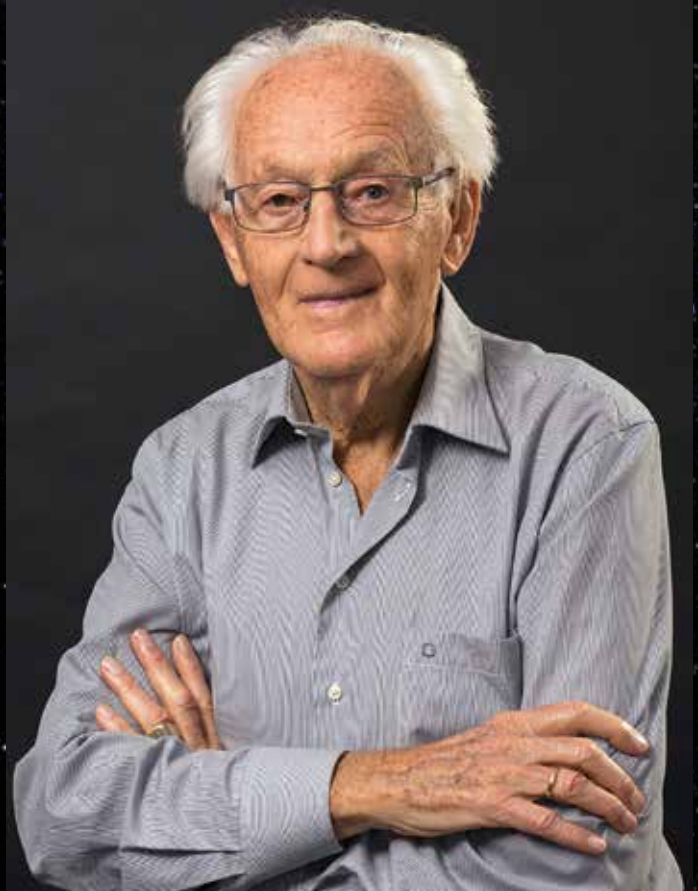
datum:.....

handtekening: .....

TERUGBLIK

Persoonlijke herinneringen aan opmerkelijke gebeurtenissen

Kees de Jager

Bestel nu het unieke boek **Terugblik van Kees de Jager!**

Als er iemand is die geen introductie behoeft in de wereld van sterrenkunde en ruimteonderzoek in Nederland en België, dan is dat wel prof. dr. C. (Kees) de Jager. Zijn naam is onlosmakelijk verbonden aan het onderzoek van onze zon, aan de ontwikkeling van het wetenschappelijk ruimteonderzoek, en aan talloze professionele organisaties.

Zijn lange leven is rijk aan ervaringen, observaties en resultaten. Jaren geleden besloot hij om een aantal daarvan op schrift te stellen. Ze werden, als paginavullende column “**Terugblik**”, gepubliceerd in het verenigingsblad van de Koninklijke Nederlandse Vereniging voor Weer en Sterrenkunde (KNVWS): Zenit. Sommigen gaan over zijn verre verleden, op Texel en Indonesië. Anderen gaan over zijn oorlogservaringen. En natuurlijk passeren tal van personen, bijeenkomsten en activiteiten de revue. Kees heeft daarbij een opmerkelijke gave om, ook na jaren, elke **Terugblik** te schetsen met grote scherpzinnigheid, humor, passie en soms ook ironie.

Nu in boekvorm

In samenwerking met de familie De Jager maken de uitgever van Zenit, **Stip Media** te Alkmaar, en de **KNVWS** het mogelijk om de bijzondere verzameling van 120 ‘vensters’ uit een veelbewogen leven, uit te brengen in boekvorm, toepasselijk getiteld: “**Terugblik**”. Een deel werd overigens nog niet eerder gepubliceerd. “**Terugblik**” is voor de gelegenheid speciaal voorzien van een autobiografische inleiding, nabeschuiving en tal van niet eerder gepubliceerde illustraties. Dit unieke boek behoort bij voorbaat tot ons weten-

schappelijk erfgoed en is eigenlijk onmisbaar voor wie sterrenkunde en ruimteonderzoek een warm hart toedraagt.

Speciale aanbieding

Dankzij de steun van de initiatiefnemers is het mogelijk om tegen een aantrekkelijke voorintekensprijs in bezit te komen van dit bijzondere werk. Het boek verschijnt in december 2014. De voorintekensprijs bedraagt € 16,95 exclusief verzendkosten. De boekhandelsprijs wordt voorzien op € 21,95. Het boek verschijnt als paperback met formaat 17 x 24 cm, bevat circa 300 pagina's en circa 120 illustraties, waarvan vele in kleur.

U kunt gebruikmaken van dit aanbod door een mail te sturen aan:

info@stipmedia.nl onder vermelding van “**Terugblik**”. Zodra het boek is verschenen wordt het u toegezonden, voorzien van een factuur en betaalinstructies.

U kunt ook per brief het boek bestellen.

Het adres is: Stip Media,
Louise de Colignystraat 15,
1814 JA Alkmaar.